

PRANEŠIMAS

2010 m. gegužė 19 d. 10 val., Seimo Europos informacijos biuras

„Valstybių narių atsakomybė už ES biudžeto vykdymą – esamos nacionalinės atsiskaitymo už ES lėšų panaudojimą priemonės, jų pridėtinė vertė ir Europos Komisijos požiūris į ateities perspektyvas“

- Europos Komisijos vardu sveikinu Lietuvos Respublikos Seimo iniciatyvą surengti diskusiją apie valstybių narių atskaitomybę. Labai svarbu, kad suinteresuotosios šalys aktyviai įsitraukia į diskusiją apie ES lėšų finansinį valdymą.

Kokia ES lėšų panaudojimo padėtis?

- Šiandien kalbame apie ES biudžeto vykdymą pasidalijamuoju būdu – t.y. kai ES lėšas išmoka nacionalinė, regioninė arba vietos valdžia. Šiuo būdu yra įgyvendinama apie keturi penktadaliai (apie 80%) biudžeto – kalbame apie struktūrinius fondus ir sanglaudos fondą, žemės ūkio ir kaimo plėtrą ir kai kurias teisingumo ir saugumo sričių programas.
- Būtent šiuo, pasidalijamojo valdymo, būdu naudojant ES lėšas aptinkama daugiausia trūkumų. Europos Audito Rūmų ataskaitose kasmet nurodoma, kad nacionaliniu lygmeniu vykdoma lėšų panaudojimo pasidalijamojo valdymo būdu kontrolė turėtų būti sustiprinta.
- Ypač daug trūkumų Sanglaudos politikai priskirtose finansavimo veiksmuose – Europos Audito Rūmai ekstrapoliacijos metodu yra paskaičiavę, kad ne mažiau kaip 11% iš 24,8 mlrd. eurų, 2008 m. išmokėtų pagal 2000–2006 m. finansinio laikotarpio programas, apskritai neturėjo būti išmokėti.
- Atsižvelgiant į šią situaciją, būtina, kad valstybės narės imtųsi papildomų veiksmų, kad būtų užtikrintas tinkamas ES lėšų panaudojimas. Lisabonos sutartis (Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 317 str.) taip pat nurodo, kad EK ir valstybių narių bendradarbiavimas vykdant biudžetą turi būti intensyvesnis, pažymima valstybių narių atsakomybė laikytis reglamentuose (visų pirma, ES finansiniame reglamente) nustatytų kontrolės ir audito reikalavimų.

Ką siūlo Europos Komisija, kad būtų pagerinta ES biudžeto vykdymo kontrolė?

- Kaip žinote, ES Finansinis reglamentas yra pagrindinis ES teisės aktas, kuris nustato ES biudžeto sudarymo, įgyvendinimo ir kontrolės reikalavimus. Kas trejus metus yra vykdomas šio reglamento peržiūrėjimas. Būtent šį ar kitą mėnesį Europos Komisija pateiks pasiūlymą dėl Finansinio reglamento peržiūrėjimo.
- Pagal 2008 m. įsigaliojusius Finansinio reglamento pakeitimus yra privalomos metinės suvestinės (valstybių narių lygmeniu turimų auditų ir deklaracijų santrauka). Tokios suvestinės Komisijos požiūriu nėra pakankamos patikimai ES biudžeto vykdymo kontrolei užtikrinti.
- Kad būtų sustiprinta pasidalijamuoju būdu vykdomo ES biudžeto kontrolė, Europos Komisija ketina pasiūlyti reikalavimą valstybėms narėms teikti **metinę valdymo patikimumo deklaraciją** (*annual management declaration of assurance*).
- Teikdama šį pasiūlymą Komisija remiamasi kelerius metus žemės ūkio ir kaimo plėtros srityje sėkmingai taikoma praktika. Struktūrinių fondų srityje, kur aptinkama daugiausia kontrolės trūkumų, patikimumo deklaracijos teikimas šiuo metu yra rekomendacinio pobūdžio. Tokias deklaracijas yra pateikusios devynios valstybės narės.
- Komisijos siūlymu **patikimumo deklaraciją turėtų teikti valstybės narės įstaiga, paskirta valdyti ES lėšas**. Struktūrinių fondų atveju vienoje institucijoje būtų apjungtos dabartinių vadovaujančiosios ir tvirtinančiosios institucijų funkcijos. Deklaraciją pasirašytų šios institucijos vadovas. Deklaracija nebus pasirašoma politiniu lygmeniu. Tokia sistema jau veikia žemės ūkio išmokų srityje.
- Valdymo patikimumo deklaracija būtų teikiama **kartu su nepriklausomo audito išvada** apie deklaraciją **ir informacija apie kiekvieno fondo klaidų lygius** mokėjimuose (auditų ir patikrinimų suvestinė).
- Valdymo patikimumo deklaracijos turėtų padėti pagerinti valstybių narių administruojamų ES lėšų valdymą ir padidinti atsakomybės prisiėmimą, atskaitomybę ir skaidrumą. Nors fondų valdyme dalyvauja daug institucijų, būtų aišku, kad yra viena institucija, kuri prisiima atsakomybę už visą sistemą. Nepriklausomas auditas ir atliktų patikrinimų analizė taip pat skatins sukurti efektyvias klaidų aptikimo sistemas.
- **Valstybės narės skatinamos taikyti šias nuostatas dar iki Finansinio reglamento pakeitimų įsigaliojimų**. Kadangi dabartinė teisinė bazė galios iki 2014 m. ir bus taikoma dar kelerius metus po to vykdomiems mokėjimams, labai pageidautina imti taikyti naujas nuostatas kaip įmanoma greičiau. Tai įvairiomis progomis skatina ir Komisijos nariai Lewandowski ir Šemeta, atsakingi už tinkamą ES biudžeto vykdymą.

- Europos Komisija taip pat skatina valstybės nars **politiniu lygmeniu** savanoriškai teikti **nacionalines deklaracijas** dėl ES lėšų panaudojimo ir veikiančių kontrolės sistemų. Šiuo metu įvairios formos nacionalines deklaracijas ir pareiškimus yra patekusios keturios valstybės narės (Nyderlandai, Jungtinė Karalystė, Švedija ir Danija). Komisija skatina ir kitas valstybes nars sekti šiais pavyzdžiais.
- Šiuo metu Komisija analizuoja pateiktas deklaracijas. Bendradarbiaujant su deklaracijas pateikusiomis valstybėmis, artimiausiu metu (*tikimasi iki liepos mėn.*) bus baigtos rengti atitinkamos gairės dėl nacionalinių deklaracijų. Gairėse bus aptarta kokios formos ir apimtios nacionalinės deklaracijos galėtų atnešti didžiausią naudą (arba pridėtinę vertę) ir padidinti bendrą ES lėšų išmokėjimo patikimumą.
- Dar viena priemonė, kurią Europos Komisija siūlys įtraukti į ES finansinį reglamentą, tai – vadinamoji toleruotina klaidų rizika. Kontrolės sistemos neturėtų sudaryti nepagrįstos naštos įgyvendinant ES politikas. Kiekvienoje finansavimo srityje Komisija palaipsniui nustatys tinkamą pusiausvyrą tarp kontrolės sąnaudų ir klaidų lygio. Pirmasis pasiūlymas turėtų pasirodyti jau gegužės pabaigoje ir bus skirtas mokslinių tyrimų, energetikos, transporto ir kaimo plėtros sritims. Sanglaudai skirti teisės aktų pasiūlymai numatomi kitąmet. (*Audito rūmai šiuo metu taiko 2% toleruotinos klaidų rizikos ribą*)

Kokia kitų ES institucijų pozicija dėl ES biudžeto vykdymo kontrolės stiprinimo? (Parlamento, Tarybos, Audito Rūmų)

- **Europos Parlamentas** užima aiškią poziciją dėl atsakomybės valstybių narių lygmeniu. Jis yra prašęs, kad Komisija teikdama pasiūlymą dėl Finansinio reglamento peržiūros didintų metinių suvestinių reikšmę ir reikalautų gerinti valstybių narių teikiamų duomenų kokybę, homogeniškumą ir palyginamumą. Rezoliucijoje dėl 2008 m. biudžeto įvykdymo patvirtinimo Europos Parlamentas pakartojo prašymą įvesti nacionalines deklaracijas politiniu lygmeniu.
- **Taryba** rekomendacijoje dėl 2008 m. biudžeto įvykdymo patvirtinimo akcentuoja ypač svarbų valstybių narių ir Komisijos vaidmenį gerinant pasidalijamojo valdymo būdu vykdomą ES lėšų valdymą. Taryba iš esmės linkusi didinti metinių suvestinių reikšmę. Tačiau taip pat reikia atkreipti dėmesį, kad 2005 m. persvarstydamas Finansinį reglamentą ji nesutiko įvesti nacionalines deklaracijas.
- **Europos Audito Rūmai** patvirtina, kad valstybių narių vaidmuo audituojant ir kontroliuojant ES lėšų panaudojimą itin svarbus. Metinėje ataskaitoje apie 2008 m. finansinius metus Audito Rūmai teigė, kad atsakomybė už sanglaudos politikai skirtą finansavimo teisėtumą ir pagrįstumą prasideda valstybėse narėse. Audito Rūmai taip pat akcentavo, kad sanglaudos projektų pirmuose kontrolės lygiuose valstybėse narėse turi būti vykdoma nepagrįsto projektų išlaidų

padengimo ir kitų pažeidimų prevencija, o jeigu to išvengti nepavyksta – tai tokie atvejai tame pirmame lygyje turi būti nustatomi ir atitaisomi.

Koks nacionalinių parlamentų vaidmuo?

- Sausio mėnesį Nyderlandų išlaidų komiteto surengta tarpparlamentinė konferencija šalių atskaitomybės už ES lėšas klausimais akcentavo dar vieną valstybių narių lygmeniu atliekamos kontrolės aspektą – nacionalinių parlamentų vaidmenį. Linkiu, kad ši konferencija paskatintų tolesnes diskusijas šiuo klausimu.

Giedrius Sudikas
Europos Komisijos Atstovybė Lietuvoje